

Един по-различен подход и начин за обучение на младежи, изпитали училищен неуспех

Мария Брезоева

A Training Model of a Microprogramming Unit for Operation Control:

In the present article the conception, grounded in some European projects, is considered, in the frame works, whereon the pedagogical instruments the work exercises are established in a diverse approach, with youth, who suffered some difficulties in the traditional training modus and are desiring to continue their learning, graduating and awarding a certificate for education, which would allow them to adapt themselves successfully at the labor market.

Key words: младежи в затруднено положение, концепция, фасилитация

ВЪВЕДЕНИЕ

В съобщение от Комисията на европейските общности, от ноември 2003(1), което се отнася до задачите на системите за обучение и образование в Европа, се установяват много важни пропуски и се акцентира върху факта, че голям брой ученици не завършват училище, че това явление е много разпространено и че близо 20 % от младежите не получават основни компетенции и знания.

Именно такива хора са целевата група на няколко международни проекта, разработени в рамките на различни европейски програми, в сътрудничество на партньори от шест страни: Англия, Белгия, България, Германия, Люксембург, Португалия и Франция.(2)

ИЗЛОЖЕНИЕ

Младежите, изпитали училищен неуспех са една по-особена група хора и работата с тях, подходът трябва да бъдат по-различни. Начинът на взаимодействие и обучение трябва да е по-различен. Това всъщност е обединяващото звено в концепцията за изработване на въпросните проекти, а именно един по-различен подход и начин на обучение.

Следователно е необходимо тези млади хора, а също така и по-възрастни, които биха желали да продължават да се учат, да бъдат привлечени в някаква друга учебна форма, където педагогиката е по-различна и адаптирана към тяхната чувствителност.

Много често се оказва, че някои от тях не умеят дори да пишат, да четат, да формулират идеите си, да водят разговор, да се налагат без да проявяват агресивност. Липсват им и елементарни социални компетенции, което прави трудно, дори невъзможно търсенето на работа и интегрирането в различна от тяхната всекидневна среда.

След многобройните неуспехи и асоциациите с преживяното в обикновеното, традиционно училище, всяка нова учебна ситуация изглежда трудна и непостижима. Обикновено в училище, поради големия брой ученици, голямата натовареност на преподавателите и много други причини, по-слабите и не успяващи деца са оставени на самите себе си. Това е добре познатият синдром на учениците „от последните чинове“. От друга страна съдържанието на преподавания материал е често абстрактно и формално, без връзка с практиката. Разбирането му изисква по-голямо въображение (да си представим, че...), липсват конкретни отговори за конкретни задачи. Всичко това прави училището място на абстрактни, езотерични, достъпни, едва ли не, само за просветени, практики.

Поредицата от неуспехи, фактът, че остават встрани от нещата, води до създаване на силно чувство за малоценност у тези младежи. Това чувство от своя страна ги демотивира за ново обучение или подготовка. Загубата на доверие в себе си, в своите знания и потенциал са характерни за хората изпитващи затруднения в

процеса на обучение, а те се проявяват още по-силно, ако съществува заплаха от безработица, хронично обедняване, изолация. При тези обстоятелства, възстановяването на собствения имидж (на положителен образ) започва с осъзнаване на факта, че даден човек притежава определени познания (каквито и да са те), на които може да разчита и с които би могъл да си служи. Това осъзнаване е абсолютно необходимо условие, което ще му помогне да действа и особено да си позволи да действа, да направи нещо за себе си. С други думи обучаваният трябва да стане отговорно действащо лице в своето обучение. Възстановяване на положителния образ за самия себе си е до голяма степен възстановяване на вярата в собствените си възможности, заставане с лице към нещата, които са загърбени и смаяни за невъзможни.

Осъществяването на всичко това посредством обучението означава също така загърбване на схемите, които са довели до това състояние на неуспех в училище (а по-късно и в живота) определен от измерване на познанията посредством „проверка“, чрез която по-скоро се оценява липсата на знания, отколкото оценка на съществуващите. Ето защо в предлаганата методика и подход за работа с младежи в затруднено положение и училищен неуспех, обучаващият трябва да помогне на обучавания най-напред да осъзнае, че той притежава вече определени познания, умения, без разбира се те да бъдат надценявани и без омаловажаване на работата, която трябва да бъде извършена за постигане на определените от даден проект цели. Идентифицирането на съществуващите познания и умения на обучавания може да бъде извършено посредством тест или дори само чрез подходящ разговор.

В повечето случаи младежи в затруднено положение омаловажават и дори не осъзнават притежаваните от тях познания, тъй като им е внушено, че нямат такива и че не са годни за нищо. И наистина колкото въпросите са по-целенасочени, точни и конкретни, което по принцип е начина на представяне на тестовете, толкова човек се чувства по-несигурен, по-големи са съмненията му в собствените си компетенции и оттам в самия себе си.

Ето един пример от педагогическия инструмент „900 упражнения за професионална комуникация“: Задава се въпрос за гроздето, формулиран по два различни начина – като гроздето е просто претекст. Такъв въпрос може да бъде зададен на всяка друга тема.

1. Затворен въпрос: „Кажете (или напишете) през кой сезон узрява гроздето.“

За да отговори на този въпрос – дори и да знае отговора, обучаваният започва да се колебае от страх да не сгреша, да се обърка, да стане смешен в очите на останалите, още повече, че има чувството, че въпросът е лесен. Това колебание може да предизвика блокиране.

2. Отворен въпрос: „Кажете (или напишете) всичко, което се сещате за гроздето“

Вторият начин на формулиране на въпроса дава широко поле на мислене и възможност за някакъв отговор, без всякакво притеснение. А това би означавало, че той е „отговорил“, има някакви идеи и по-скоро би изпитал удовлетворение.

На въпроса „Как учите?“ или „Как сте научили и затвърдили това или това знание?“ отговорът на обучавания е обикновено много неясен и неопределен. Но от него става ясно, че са го учили другите – учители, възпитатели, настояници на работното място и т.н. Способността за учене се оставя в ръцете на другите, на специалисти, които знаят как да обучават, имат своите методи на обучение. И в такива случаи вината за училищния неуспех се прехвърля върху „лошите учители“, които не са успели да „предадат познанията“ или пък обратно обучаваният се чувства объркан въпреки „доброто обучение“, което е получил, но оставяйки сам без контрола на учителя и не се осмелява да използва знанията, които е получил.

Ето защо е необходимо при първа възможност да се обърне внимание на ролята на обучавания в процеса на неговото собствено обучение, на начините и

стратегии, които може да използва, за да „учи“, а не да го учат. Така например, вие използвате думата „когнитивен“. Участник в обучението я чува за първи път и не знае какво означава. Тъй като той е тук, за да разшири знанията, речника си, пита учителя какво означава тази дума. Да предположим, че обучаващият му дава дефиниция на думата и някакъв пример. Обучаваният е получил, това което е очаквал. Той е доволен. Смята, че е обогатил речника си с още една дума и с ново познание. Три седмици по-късно, ако попадне отново тази дума ще се сети, че я е срещал, но дали ще се сети за нейното значение? По-всяка вероятност, не.

Да предположим сега, че обучаващият не му дава направо обяснението, а му показва начин, по който да стигне до него, посочва къде и как може да го открие, иска от него да помисли какво означава думата в дадения контекст... Обучаващият не дава директен отговор и не отговаря на очакванията на обучаващия, който по всяка вероятност ще бъде разочарован, че ще трябва сам да се порови в речника. Ако предварително той не е предупреден за този подход от страна на обучаващия, целта и значението му, на него ще му се стори досадно и ще приеме като губене на време ровенето из речника за откриване на нещо, което обучаващият може да му съобщи за няколко секунди. Но той трябва да разбере, че освен значението на дадената дума се е научил да работи с речник, което би му помогнало самостоятелно да открива, при всякакви обстоятелства всичко, което го интересува...

И тъй като, както вече беше споменато по-горе, главната цел на създадените проекти е улесняване процеса на учене на младежи и възрастни, изпитващи затруднения по време на своето обучение, прилаганата педагогика във всички тях е тази на фасилитацията (улесняването). Нашето убеждение е, че човек трудно възприема измъчвайки се и изпитвайки неудоволствие.

Принципите, на които се базира тази педагогика на фасилитацията не са нито много, нито сложни, нито неизвестни, те са : свеждане до основното, поставяне в контекст, използване на всички възможни средства за обучение, използване на прости, ясни и точни указания, ограничаване до едно неизвестно, представяне на атрактивни материали, избягване на клопки, не показване на грешки (визуално), ясно определяне и посочване на критерии за успех.

Свеждане до основното. Не веднъж сме попадали на документ, в който сме затрупани от информация, така че ни е трудно да определим за какво изобщо става въпрос. По същия начин, в някои упражнения се срещат различни проблеми за разрешаване, често недостатъчно изяснени и които разбира се превръщат в източник на объркване и разочарование ...от неуспех!

Поставяне в контекст. Колко често по време на нашето обучение ни се е случвало да правим упражнения извън всякакъв контекст, като изреченията разбира се нямат никаква връзка помежду си, докато един определен контекст би помогнал на въображението, би допринесъл за по-лесното запаметяване и чисто и просто би направил упражнението по-забавно и смислено, което никак не трябва да се подценява.

Използване на възможно най-разнообразни средства за обучение. Разбира се в тази връзка, мултимедията предлага най-много възможности, тъй като при нея се комбинират за хората с по-силна визуална памет-текст и илюстрация, за тези с по-силна одитивна памет гласове, звуци, музика, шум, а за кинестетичните-движение, игра, контекст.

Използване на прости, ясни и точни указания. Многократно ни се е случвало да се сблъскаме с упражнение, което не можем да направим единствено заради това, че не можем да разберем какво се иска от нас или поради това, че в условието има дума, в чието значение не сме сигурни...Какво да правим? Да поискаме допълнителни обяснения с риск да минем за глупави или да караме на шуки с надежда, че късметът ще бъде с нас...За да бъде указанието достъпно за всички, то

не бива да надвишава 10 думи, те да бъдат познати, ясни, точни и в него да не съдържат подчинени изречения.

Ограничаване до едно неизвестно. Откриването на нещо ново, неизвестно е чудесно! Две неизвестни са много! Това би означавало излишно комплициране и объркване. От друга страна би било безполезно да се дават обяснение за каквото и да е като се използват термини и референции, непознати на обучавания. Колкото и елементарно да ни се струва това, понякога трябва да се поставяме на мястото на обучавания и да се замислим как изглеждат нещата от негова страна.

Ясно определяне и посочване на критерии за успех. Това, което никак не улеснява обучаваните е, те да не знаят как ще бъдат оценявани (най-вече в детайли). При по-голямата част от „контролните“ или „изпитите“ не се дават критерии за оценяване. А това би бил един допълнителен стимул за по-добър успех и особено за самооценяване. Например, може да е посочено, че дадено упражнение ще бъде смятано за успешно, ако : са спазени указанията и изискванията; 8 от 10 отговора са правилни; има по-малко от 8 правописни грешки; почеркът е четлив и т.н. Така обучаваният би могъл точка по точка да провери какво се изисква, да прояви по-голямо старание (например да препише текст, ако реши, че е нечетливо написан), да нанесе корекции...

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В едно непрекъснато променящо се общество, европейските граждани живеят по-активно заедно, взаимоотношенията и обменът стават международни, а това води до по-голяма мобилност на хората. Интегрирането в европейския пазар на труда изисква нови компетенции. За да бъде в крак с тези промени , обучението също трябва да се адаптира. Мисията на училището и различните други образователни институции е да развиват и подготвят младите хора за успешно справяне в социалния, политическия и икономическия контекст на новото европейско общество. Интегрирането в днешната и утрешната бързо развиваща се работна среда, изисква усвояването на основни компетенции като доверие в себе си, солидарност, самостоятелност, отговорност към заобикалящата среда, работа в екип, общуване, готовност за промени, предприемчивост, които биха помогнали и на младежи с по-малки възможности да се реализират успешно.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Commission des communautés européennes (2003). Communication de la commission, « Education & formation 2010. L'urgence des réformes pour réussir la stratégie de Lisbonne. Bruxelles, 11/11/2003.

[http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/fr/com/2003/com2003_0685fr01.pdf]

[2] Брезоева, М. « Търся ? Откривам ! Използвам... » проект, разработен в рамките на европейска програма Леонардо да Винчи

[3] Брезоева, М. Как да работим с младежи, изпитващи затруднения в процеса на приобщаване в обществото Научни трудове, том 45, серия 7.2 .Русе 2006

За контакти

Гл. ас. Мария Брезоева, Русенски университет "Ангел Кънчев", Филиал Силистра, Катедра "Филологически науки", e-mail: maria_brez@abv.bg. тел. 086 / 821 521

Докладът е рецензиран